

СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Кормишкін Ю.А.,

*д-р екон. наук, генеральний директор групи компаній «ПАЕК»,
м. Миколаїв, Україна*

Чебан Ю.Ю.,

*канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Окреслено природу виникнення й існування соціального ризику, його визначення, основні види, особливості в аграрному виробництві. Запропоновано доповнення класифікації видів соціального ризику.

***Ключові слова:** соціальний ризик, соціально-економічні відносини, соціально-економічні інтерес, витрати.*

Соціальний захист є частиною соціальної політики держави, є невід'ємною функцією будь-якої держави. Сукупність інструментів, способів, стимулів соціального захисту та соціального обслуговування складають фінансовий механізм, який поряд із розвитком соціально-економічних відносин набуває нових форм і методів. Вони потребують дослідження та удосконалення у контексті конкретних ситуацій. Водночас, фінансовий механізм соціального страхування у системі соціального захисту супроводжується певною низкою соціальних ризиків. До основних таких ризиків відносять низькі соціальні видатки держави, дефіцит відтворення людського капіталу тощо. У такому контексті є необхідність вивчення факторів та рівня зменшення впливу соціальних ризиків з боку держави та підприємства-роботодавця, на долю якого припадає значна частка соціальних виплат.

Питання вивчення природи та змісту соціальних ризиків досліджені Н. Надрагою, О. Прийменко, С. Синчук, Н. Топішко та іншими. Водночас постає необхідність у вивченні соціальних ризиків в аграрному секторі, що має свої характерні особливості та фактори зменшення їх впливу.

Більшість соціальних ризиків практично не підлягають прогнозуванню, що підтверджено двома складовими – вірогідність настання події та обсяг нанесеної шкоди. Для зменшення або нівелювання впливу таких ризиків, необхідно вивчати та обґрунтовувати їх природу, джерела, інтенсивність впливу, запобігання наслідків та інші кількісні та якісні характеристики. Невід’ємним поняттям щодо соціального ризику є поняття межі ризику. Як правило, це межа між допустимим рівнем ризику на основі мінімальних соціальних стандартів та рівнем абсолютної безпеки. Зазначені поняття є змістовно насиченими, а, тому, й достатньо складними для обчислення.

Отже, під соціальним ризиком, як правило, розуміють прояв несприятливих наслідків для процесу нормального відтворення робочої сили у разі настання певних випадкових подій. Соціальні ризики утворюють взаємодію чотирьох змін (демографічна ситуація, ринок праці, рівень добробуту, соціальні взаємозв’язки) або видів (економічні, фізіологічні, виробничі, демографічні), які за умови аграрного господарювання мають більш значний вплив на показники діяльності й життєдіяльності, та потребують врахування більшої кількості факторів для нівелювання такого впливу, ніж в інших галузях та на інших територіях, що викликано специфікою діяльності аграрних підприємств. До того ж, соціальні ризики є традиційними та нетрадиційними, що також впливає на їх значення та роль у сучасних соціально-економічних відносинах та соціально-економічних інтересах аграрних підприємств.

Серед основних ознак соціальних ризиків виділяють:

- загальність – певна ситуація, через яку погіршується стан або умови, що впливають на всіх членів суспільства. Наприклад, економічна криза;
- неминучість – проблема, якої повною мірою уникнути неможливо, та виникає необхідність зробити наслідки мінімальними. Наприклад, екологічна або природно-стихійна криза;
- відповідальність – має бути окреслена щодо всіх можливих суб’єктів – від держави до підприємства;

– масштабність – ситуація, за якої бездіяльність за напрямом впливу зменшення соціальних ризиків та збільшення його у масштабах, викликає виникнення соціальної, політичної, та інших видів нестабільності [1, с.125; 2, с.72; 3, с.56].

До перерахованих вище загальноприйнятих ознак соціальних ризиків ми пропонуємо додати наступні ознаки:

– територіальність – проблема, яка виникає на певній території, й потребує вирішення саме на цій території силами соціального захисту держави та суб'єктів господарювання. Наприклад, підвищення тарифів;

– гендерність – проблема, яка має вірогідність охопити лише певне населення, наприклад, вагітних жінок або жінок, які мають дітей віком до трьох років;

– форма – ризик, у результаті якого виникає матеріальна незабезпеченість, соціальна незахищеність, небезпека життю, небезпека залишитись без освіти тощо.

Саме тому одним із соціальних завдань держави є забезпечення роботи надійного механізму нейтралізації, пом'якшення, усунення перерахованих ризиків і несприятливих впливів та прозорого механізму соціального страхування у системі соціального захисту.

Соціальна спрямованість політики держави не може бути виключно соціальним або політичним явищем, оскільки є повністю економічно виправданою стратегією розвитку суспільства. На всіх рівнях підсилюється роль людини як головної ланки будь-якого господарюючого суб'єкта. Саме тому особливого значення набувають підвищення продуктивності праці, розвиток людського капіталу, ефективність організації виробництва.

Сформована система державного соціального захисту, як система управління соціальними ризиками, і спрямована на встановлення мінімальних гарантій в суспільстві, не може і не повинна у повному обсязі вирішувати завдання з ефективною організації праці на підприємстві. Водночас, на рівні підприємства може мати місце компенсація працівникам витрат за умови

настання несприятливих подій. Соціально-відповідальні підприємства сприймають це як можливість мотиваційних заходів задля підвищення ефективності виробництва.

Усвідомлення витрат на управління соціальними ризиками на всіх рівнях економіки як фактора досягнення конкурентної переваги можливе тоді, коли буде встановлено кількісне й якісне співвідношення між зміною соціальних показників (таких як показник травматизму, захворюваності, плинності кадрів тощо) на підприємстві, що впливають на сукупність непрямих витрат, і витратами на управління соціальними ризиками. У цьому випадку можна буде розглядати витрати на управління соціальними ризиками не як додаткові витрати на соціальні потреби, а як інвестиції в головний фактор виробництва – людський капітал.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Надрага В. І. Соціальні ризики: сутність, аналіз, можливості впливу : монографія / НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи. – Київ : Сердюк В. Л., 2015. – 329 с.

2. Надрага В. І. Оцінка соціальних ризиків: проблеми вибору методології та інструментарію / В. І. Надрага // Фінанси України. – 12. – 2013. – С. 70-77.

3. Синчук С. М. Теорія соціального ризику за правом соціального забезпечення / С. М. Синчук // Право України. – 2003. - № 3. – С. 55-59.

***Annotation:** The nature and origin of social risk, its definition, main types, features in agrarian production are outlined. It is proposed to supplement the classification of types of social risk.*

***Key words:** social risk, socio-economic relations, socio-economic interest, costs.*